

החליל פרק חמישי סוכה

גב.

(א) [סנהדרין טז: ט; ג] ובי יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג וכתבי משפחת בית דוד לצד ונשיהם לצד שאפי' בשעת הצורך נרץ להבדיל אנשים מנשים: **שעסוקין בהספד**. באותה שעה והמנטער אינו מיכל ראשו מהר ועוד שאין יצר הרע שולט דקאמיר קרא והסירוטי את לב האבן ולקמן אמר שהקב"ה שחטנו כו' אמרה תורה כו': **לאן שעסוקין בשמחה**. וקרובה לקלות ראש ועוד שיה"ר שולט עכשיו לא כל שכן: והביטו אלי את אשר דקרו. יסתכלו בהרוג שלפניהם: **וספרו עליו כמספר על היחיד**. כאלם המספיד על צן יחיד שהיה לו ומת: **לדיקים בונים**. שזכרים צוערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה צדיקים: **כי יפלא בעיני וגו'**. סיפיה דקרא גם צעני יפלא: **של נוביא**. עכשיו שקורין איריני"א: **ולנסוף**. משאלם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך צו: **מושי העון חצולי השוא**. בתחלה היו מציין אותו עליהם ע"י חצלים שאינן של כלום: **וכעצום העגלה**. חזל עצה שקושרין צו את הפרה למחרישה: **אספיה אל חוק**. אספר דבר זה להיות לחק ולזכרון: **היום ידסיך**. היום אגלה לצרות שצני אתה: **אם רעז שגאך**. ירך הרע רעז ותאז לעצירה: **האכילתו לחם**. הטריחהו במלחמתה של תורה דמתי לצו לחמו בצחמי (משלי ט): **השקו מים**. תורה דמתי צה היו כל זמא לכו למים (שעיה נה): **ישלימו לך**. שיהא שלם ירך עמך ואהבך ואל ישאך לחטוא וליאזד מן העולם: **אפוני**. כדמפרש פון צלצו של אדם: פניו אל הים הקדמוני. המקדש הראשון שהוא כים שהיו הכל נקצצים שם כים שכל הנחלים הולכים אליו: **ועלה באשו ולאחטו**. ומפני שהעלה באשה וסרחון שהניח האומות ונתגרה בשראל: **נקדים וניזיל באורחא**. נשכים בשמחה קודם היום. השמחה קרי קדמותא צ"ס: **כי הוו פרשי מהדדי**. שהיו משתי עיירות והגיעו לפרשת דרכים פירש זה ללחן וזו ללחן: **אורחא רחיקא**. דרך רחוקה היא צין שתי מקומותינו ואי אפשינו שיהיו ילך יחד: **ונוסין צסימא**. אילו עיני יכוליס לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו: **אי דסני לי**. אם היה שוגאי מתייחד עם האשה לא היה מצי אוקומיה אנפשיה מלחטוא ועל עמנו היה אומר: **סלא נפשיה**. נשען על צריח הדלת כאלם שמשעז ומנטער: רע

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויון וכו' ולא דבר ששלה צבור מוילא:

גליון הש"ם

גמרא יצה"ר בתחילה דרמה. ע"י מדרש רבה ברלשת פ"ב: שם שנאמר והסרתי. וכן בסמוך (ע"ב) ואיך והסרתי וכו' וכן ברבות דף לז ע"ג בטולא מיימי קרא קלה וכל ידעתי חמלא לא מיימי ממוקדס יחוקלא יא יט והסירוטי לצ האבן ממשם ומתמי להם לצ נכר:

רבינו הגנאל

וספדה הארץ משפחות וכו'. אמר ר' יציר הרע בתחילה דומה לחוט של (א) כוביא, פירוש הכלי משפחתי האורג בנפש המסכת ועליו הערב כרוך נקרא כוביא. ובסוף דומה לחוט העגלה, שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וגו'. ו' שמות נקרא יציר הרע. הקב"ה קראו רע, שגא' כי יצר לב האדם רע מנעריו. משה קראו ערל, שנאמר ומלתם את (בשר ערלהכם) ונלת לבכם]. דוד קראו טמא, שנאמר לב טהור ברא לי אלהים, מכלל דאיכא טמא. שלמה קראו שונא, שנאמר ואם רעב שונאך וגו'. ישעיה קראו מכשול, שנאמר הרימו מכשול וגו'. יחזקאל קראו אבן, שנאמר והסירוטי את לב האבן, ויאל קראו צפוני, שנאמר את הצפוני ארחיק מעליכם וגו'. (ו) וגם זה יצר הרע הצפון בלבו של אדם ארחיק מעליכם, שהוא החריב המקדש ראשון והשני, ומניח האומות ומתגרה בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם. וכן הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

(א) נראה ל"ל כוביא וכו' בענין ערך כוביא ויועב ד"פ הענין ד' הענין ד"ל ע"פ נרשם רבו הר"ח ז"ל. (ב) אולי צ"ל וגם צדיקים מתא ואת הפניו זה יצירה.

וספדה הארץ. צנצנות זכריה ומתנצח לעמיד סיספדו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג וכתבי משפחת בית דוד לצד ונשיהם לצד שאפי' בשעת הצורך נרץ להבדיל אנשים מנשים: **שעסוקין בהספד**. באותה שעה והמנטער אינו מיכל ראשו מהר ועוד שאין יצר הרע שולט דקאמיר קרא והסירוטי את לב האבן ולקמן אמר שהקב"ה שחטנו כו' אמרה תורה כו': **לאן שעסוקין בשמחה**. וקרובה לקלות ראש ועוד שיה"ר שולט עכשיו לא כל שכן: והביטו אלי את אשר דקרו. יסתכלו בהרוג שלפניהם: **וספרו עליו כמספר על היחיד**. כאלם המספיד על צן יחיד שהיה לו ומת: **לדיקים בונים**. שזכרים צוערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה צדיקים: **כי יפלא בעיני וגו'**. סיפיה דקרא גם צעני יפלא: **של נוביא**. עכשיו שקורין איריני"א: **ולנסוף**. משאלם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך צו: **מושי העון חצולי השוא**. בתחלה היו מציין אותו עליהם ע"י חצלים שאינן של כלום: **וכעצום העגלה**. חזל עצה שקושרין צו את הפרה למחרישה: **אספיה אל חוק**. אספר דבר זה להיות לחק ולזכרון: **היום ידסיך**. היום אגלה לצרות שצני אתה: **אם רעז שגאך**. ירך הרע רעז ותאז לעצירה: **האכילתו לחם**. הטריחהו במלחמתה של תורה דמתי לצו לחמו בצחמי (משלי ט): **השקו מים**. תורה דמתי צה היו כל זמא לכו למים (שעיה נה): **ישלימו לך**. שיהא שלם ירך עמך ואהבך ואל ישאך לחטוא וליאזד מן העולם: **אפוני**. כדמפרש פון צלצו של אדם: פניו אל הים הקדמוני. המקדש הראשון שהוא כים שהיו הכל נקצצים שם כים שכל הנחלים הולכים אליו: **ועלה באשו ולאחטו**. ומפני שהעלה באשה וסרחון שהניח האומות ונתגרה בשראל: **נקדים וניזיל באורחא**. נשכים בשמחה קודם היום. השמחה קרי קדמותא צ"ס: **כי הוו פרשי מהדדי**. שהיו משתי עיירות והגיעו לפרשת דרכים פירש זה ללחן וזו ללחן: **אורחא רחיקא**. דרך רחוקה היא צין שתי מקומותינו ואי אפשינו שיהיו ילך יחד: **ונוסין צסימא**. אילו עיני יכוליס לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו: **אי דסני לי**. אם היה שוגאי מתייחד עם האשה לא היה מצי אוקומיה אנפשיה מלחטוא ועל עמנו היה אומר: **סלא נפשיה**. נשען על צריח הדלת כאלם שמשעז ומנטער: רע

וביון שהגיע לענות אמן מניח בסודר וכל העם עונין אמן. בערוך¹ קשיא ליה לרבינו נסים הא דלאמר בריש גמרא דשלשה שאלנו (ברכות דף מו.) אין עונין אמן יתומה והא הכא לא שמעו הצרכה אלא בהנפת הסודרין יודעין שהגיע עונת אמן והן עונין אמן יתומה ומפרש שם רבנן דצני מערבל שעל מי שהוא חייב צרכה קאמר וצענייתו אמן רוחה לזאת ידי חובתו לרץ שישמע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יתומה והא דעונין אמן בהנפת סודרין היינו נקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא דבר ששליח (א) מוילא רביס ידי חובתו וכן מפרש בגמרא דפירקין צירושלמי צימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עליה עמד אחד מהן לקרות היה הממונה מניף סודרין והס עונין אמן על כל צרכה וצרכה וצרכות ירושלמי בסוף אלו דברים קאמר איזו היא אמן יתומה הונא אמר רב הן הן דחייב לומר צרכה ולא ידע מה הוא עונה ורב כהן נזק גזון אמר חייב לצור לשמוק ולשמעו כל צרכה וצרכה מפי החזן ואח"כ יענה אמן לאחר שתכלה הצרכה מפי המצריך ועוד יש לומר יודעים היו לכוון סדר הצרכות שזו אחר זו צמנין שמונין כסדרין):

אם ברזא הוא מתפוצץ. שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ותימה הא משמע שהפטיש הוא צרול מפוצץ סלע וכמו כן קשה פרק דיני ממונות (סנהדרין דף לז. ושם): דקאמריין מה צרול מתחלק לכמה נילוות אף מקרא אחד יואל לכמה טעמים וכן קשיא צמסכת שנת פרק אמר רבי עקיבא (דף פס: ושם) מה פטיש זה מתחלק לכמה נילוות אף כל דיבור ודיבור שישא מפי הקב"ה מתחלק לשבעים לשון וזהוהיא דסנהדרין היה מגיה רבינו שמואל מחלק ולא גרסינן מתחלק ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לו להזכיר הפטיש ה"ל למימר מה סלע מתחלק ועוד צריך דשמעמין משמע שהצרול מתפוצץ ואיך דגריס הכא אס צרול הוא מפעפע שנאמר הלא כה דברי כאש ואש מפעפע את הצרול ואש סלע הוא מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ורבינו תם מקיים הפטיש סלע הספרים ומפרש וכפטיש יפוצץ סלע שהסלע מפוצץ את הצרול כדאמריין צמדש¹ (אגדה) מעשה באחד שקנה ספריין וצא לצדקו נתנו על הסדן והכה צוקורנס נבקע הסדן ומלך

וספדה הארץ משפחות משפחות לבר משפחת בית דוד לבר ונשיהם לבר אמרו והלא דברים ק"ו ומה לעתיד לבא שעסוקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבר ונשים לבר עכשיו שעסוקין בשמחה ויצה"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה הא הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצה"ר שנהרג בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב² והביטו אלי את אשר דקרו וספרו עליו כמספר על היחיד אלא למאן דאמר על יצר הרע שנהרג האי הספידא בעי למעבד שמחה בעי למעבד אמאי בכו כדררש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה ואף הקב"ה תמה עמהם שנאמר³ כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני יפלא א"ר אפי' יצה"ר בתחילה דומה לחוט של⁴ כוביא ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר⁴ הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה תנו רבנן משיח בן דוד שעתידי להגלות במהרה בימינו אומר לו הקב"ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר⁵ אספיה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך⁶ שאל ממני ואתנה גוים נחלתך וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבש"ע איני מבקש ממך אלא חיים אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר⁷ חיים שאל ממך נתתה לו לוי שבעה שמות יש לו ליצה"ר הקב"ה קראו רע שנאמר⁸ כי יצר לב האדם רע מנעוריו משה קראו ערל שנאמר⁹ ומלתם את ערלת לבבכם דוד קראו טמא שנאמר¹⁰ לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא שלמה קראו שונא שנאמר¹¹ אם רעב שונאך האכילתו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה'

משיחיו יח וק' אספיה אל חוק? אומר אלי בני אתה אני היום ילדתיך: תהלים ב ז שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזקך אפסי ארץ: תהלים ב ח חיים שאל ממך ונתתה לו ארך ימים עולם ועד: תהלים כא ה ויך? אף את ריח הניחח ויאמר? אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף להבות את כל הי' באשר עשיתי: בראשית ח כא ומלתם את ערלת לבכם ויפרעכם לא תקשו עוד: דברים יט י. לב קהור ברא לי אלהים ורחן נבון חדש בקרבי: תהלים נא ב אף רעב שונאך האכלתו לחם ואם צמא השקהו מים: משלי כה כא וימר סלע סלע פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי: ישעיהו יב יד ונתתי לבכם לב חדש ורחן חדשה אתם בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב פשר: ואת הצפוני ארחיק מעליכם והרחתי את ארץ ציה ושממה את פניו הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צננתו בי הגדיל לעשות: יואל ב כ ויך? פי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רע קל היום: בראשית ו ה

לעיו רש"י
ארייני"א. עכביש.

מוסף רש"י
שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. גוריס יצר הרע עליהם מעט מעט, בתחילה חננלי השוא כחוט של קורי עכביש, ומשתגרה בהס מתגבר והולך עד שנעשה כעצום העגלה. שקושרין צו את הקרן למשוך (ישעיה ה יח).

רע

- וספדה הארץ משפחות משפחות לבר משפחת בית דוד לבר ונשיהם לבר משפחת משפחת בית דוד לבר ונשיהם לבר עונין אמן יתומה והא הכא לא זכריה יב כי יצר הרע על בית דוד ועל יושב ירושלם רוח חן ותחנונים והביטו אלי את אשר דקרו וספרו עליו כמספר על היחיד והמר עליו דקמור על הבכור: זכריה יב י
- בה אמר? צבאות פי יפלא בעיני שארית הקים הנה ביקמי הנה גם בעיני יפלא נאם? זכריה ח ו
- הוי משיח הקרן בחבלי השוא וקבבות הקגלה חטאה: ישעיהו יח יח
- אספיה אל חוק? אומר אלי בני אתה אני היום ילדתיך: תהלים ב ז
- שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזקך אפסי ארץ: תהלים ב ח חיים שאל ממך ונתתה לו ארך ימים עולם ועד: תהלים כא ה ויך? אף את ריח הניחח ויאמר? אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף להבות את כל הי' באשר עשיתי: בראשית ח כא ומלתם את ערלת לבכם ויפרעכם לא תקשו עוד: דברים יט י. לב קהור ברא לי אלהים ורחן נבון חדש בקרבי: תהלים נא ב אף רעב שונאך האכלתו לחם ואם צמא השקהו מים: משלי כה כא וימר סלע סלע פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי: ישעיהו יב יד ונתתי לבכם לב חדש ורחן חדשה אתם בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב פשר: ואת הצפוני ארחיק מעליכם והרחתי את ארץ ציה ושממה את פניו הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צננתו בי הגדיל לעשות: יואל ב כ ויך? פי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רע קל היום: בראשית ו ה

ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימו לך ישעיה קראו מכשול שנאמר¹² סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי יחזקאל קראו אבן¹³ שנאמר¹⁴ והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ויאל קראו צפוני שנאמר¹⁴ ואת הצפוני ארחיק מעליכם ת"ר ואת הצפוני ארחיק מהעליכם זה יצה"ר שצפון ועומד בלבו של אדם והרחתיו אל ארץ ציה ושממה למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן את פניו אל הים הקדמוני שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו וסופו אל הים האחרון שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו ועלה באשו ותעל צחנתו שמוניה אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם כי הא דאביי שמעיה להווא גברא דקאמר להווא אתתא נקדים וניזיל באורחא אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצוותין בסימא אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו¹⁵ אמר רבי יצחק יצרו של אדם¹⁶ מתגבר עליו בכל יום שנאמר¹⁵ רע